

WOLFGANG AMADEUS MOZART - klasicismus

Milí studenti, milé studentky,

připravila jsem pro vás další vědomostní test - pracujte s příloženými texty (život, dílo) a poslechněte si všechny ukázky.

Do sešitu si vypíšete (či vytisknete a vlepte) základní Mozartovo dílo. Vše důležité najdete v tomto dokumentu.

Odpovědi testu mi pošlete na **sudkova@gop.pilsedu.cz** do čtvrtka **30. dubna**.

Do **předmětu** mailu mi, prosím, napište:

jméno, příjmení, třídu - ulehčíte mi tak zpětnou kontrolu (nepišťe mi do předmětu např. test hudebka, otázky/odpovědi hudebka apod.). Děkuji :-)

1. Kolika let se W. A. Mozart dožil?
2. Kolik měl Mozart přeživších sourozenců?
3. Kdo slavný byl jedním z Mozartových učitelů hudby? Napovím, že to bylo v Londýně.
4. S kým dalším slavným se jako dvanáctiletý setkal Mozart v Sixtínské kapli (Řím)?
5. Jaká historka se k tomuto setkání traduje? Odpověď najdeš na s. 8.
6. Koho si chtěl vzít Mozart za ženu a koho si nakonec doopravdy vzal?
7. Proč Mozart nedokončil Requiem?
8. Kdo Requiem nakonec dokončil?
9. Jaké jeho opeře se říká opera oper? Vyhledej v textu pod obrázkem s. 11 a v ukázce, kde je uveden odkaz na předešlou k této opeře.
10. Kde měla tato nejslavnější opera oper premiéru? Viz s. 10, 11 a ukázka.
11. Ve které opeře zpívá árii postava Královny noci? Poslechni si ukázku.
12. Inspirací pro postavu Královny noci byla panovnice, která v této době vládla Rakouské monarchii a Mozart se s ní osobně setkal - jak se jmenovala? Tento údaj nenajdeš v příloženém textu, zapátrej v paměti, byla to naše jediná královna-žena.
13. Pouze dvě jeho opery jsou psané jiným jazykem než italsky - jakým jazykem?
14. Jak se jmenuje slavný film Miloše Formana (o Mozartově životě) z roku 1984?
15. Byli Mozart a Salieri skutečně nepřáteli (tak jak je vykresleno ve filmu, ukázka příložená) nebo se naopak obdivovali a respektovali? Viz s. 9.
16. Jak se jmenuje nejhranější Mozartova serenáda? Poslechni si ukázku.
17. Proč si myslíš, že Mozartova hudba byla a je stále tolik hraná a tak moc oblíbená?

Ukázka k otázce č. 9 - předehra k opeře oper:

<https://www.youtube.com/watch?v=MMd44lWiHd8>

Ukázka k otázce č. 10 - jak to pravděpodobně tenkrát bylo:

https://www.youtube.com/watch?v=f-jzpM_uBqM

Ukázka k otázce č. 11 - Královna noci:

<https://www.youtube.com/watch?v=YuBeBjqKSGQ>

Ukázka k otázce č. 15 - Amadeus (Mozart a Salieri):

https://www.youtube.com/watch?v=-ciFTP_KRy4

Ukázka k otázce č. 16 - serenáda:

<https://www.youtube.com/watch?v=MeaQ595tzxQ>

WOLFGANG AMADEUS MOZART

27. LEDNA 1756 – 5. PROSINCE 1791

ZNAMENÍ:
VODNÁŘ

NÁRODNOST:
RAKUŠAN

HUDEBNÍ STYL:
KLASICISTNÍ

VÝZNAČNÉ DÍLO:
SERENÁDA Č. 13 PRO HOUSLE, V G DUR (1787; ALIAS „MALÁ
NOČNÍ HUDBA“)

KDE JSTE HO SLYŠELI:
ACE VENTURA: ZVÍŘECÍ DETEKTIV, BATMAN, BLÁZNIVÁ ŠKOLKA,
CHARLIEHO ANDÍLCI, NĚCO NA TĚ MARY JE A VETŘELEK

„KDO MĚ NECHCE,
AŽ MI POLÍBÍ ZADEK.“

CITÁT

Životní příběh Wolfganga Amadea Mozarta je jedním z nejznámějších příběhů klasické hudby, přesto spousta toho, co si myslíme, že o něm víme, není pravda. Ano, byl zázračné dítě, ale kompoziční génius ještě před pubertou? Ne tak docela. Ano, zemřel příliš mladý a v dlužích, ale jako poražená nula? To sotva. Dokonce i často opakovaná historka o tom, jak ho pohřbili do hromadného hrobu, je nesmysl.

Ačkoli Mozartův život není takový, jak si myslíme, pravda je v mnoha směrech ještě zajímavější.

Tatínkův miláček

Chcete-li pochopit tohoto muže, musíte nejprve porozumět jeho otci, Leopoldovi. Ten byl synem knihaře a jako houslista se dostal ke královským dvorům. To v něm probudilo palčivou ambici být ještě lepší. Doufal, že ho skladatelské umění vyšvihne až do míst, po jakých toužil, jenomže ho dostalo ledva k arcibiskupovi do Salzburgu.

Oženil se s Annou Mariou Pertlovou, která mu porodila sedm dětí, ovšem dětství přežily jen dvě: dívka Maria Anna, známá jako Nannerl, a o tři roky mladší chlapec pojmenovaný Johann Chrysostom Wolfgang Gottlieb. „Gottlieb“ je německá verze pro „bohem milovaného“, což se do latiny přeloží jako „Amadeus“ – a takové volné nakládání s jazyky bylo tehdy běžným zvykem. (Takže vlastně ani Mozartovo jméno není tak zvláštní, jak jste si asi mysleli.)

Leopold začal učit Nannerl v šesti letech hrát na tichý klavír. Třiletý Wolfgang se k nástroji dobatolil a začal akordy napodobovat. Ve čtyřech letech prošel Nannerliny hudební knížky a brzy už šmidlal na housle, které na něj byly moc velké. Leopold se zaradoval, že mu příroda nabídla cestu k dobrému životu v podobě rychle prospívajícího synka.

Když bylo Wolfgangovi šest let, vydala se jeho rodina na návštěvu k habsburskému císařskému dvoru, kde roztomilé dítě střídavě okouzlovalo publikum u kláves nebo na klínech členů královského rodu. Cesty po Německu a Rakousku vystřídaly v následných letech turné po Francii, Anglii a Itálii. V Londýně malý Wolfgang improvizoval vedle Johanna Christiana Bacha; v Itálii se mu dostalo pocty od samotného papeže. Občasné výhrady, že Leopold svého syna zneužívá ve svůj prospěch, se daly snadno přehlédnout. Peníze se hrnuly a rodina se oblékala do hedvábí a brokátu. Večery trávili ve společnosti nejvyšší smetánky.

V čem byl problém? Zázračné děti odmítají zůstat dětmi. Roztomilý chlapec rosti v nemotorného podobaného puberťáka, který měl sice pořád pozoruhodné nadání, ale nebylo na něm už nic zvláštního. A pozvání ubývalo.

Láska bolí

Leopold byl s rodinou donucen se v roce 1773 vrátit do Salzburgu a sehnal synovi místo u dvora. Mozartova rodina, zvyklá na velkolepější svět a zábavu, se v novém životě nudila, ale Wolfgang měl aspoň čas komponovat. (Hudební díla publikoval už od dětství, ale to byly spíš otcovy kompozice. Leopold se nemohl dočkat, až uvidí synovo jméno v tisku, a tak první pokusy zhusta redigoval.) Před dvacátým rokem už Wolfgang projevovat výrazný talent pro skladbu, vydal pět velmi zajímavých houslových koncertů a řadu klavírních koncertů včetně Concerta v e moll v roce 1777, což bylo technicky mistrovské dílo a je to oblíbený kousek sólistů až do současnosti.

**OBČASNÉ POZNÁMKY, ŽE LEOPOLD SYNA
CHLADNĚ VYUŽÍVÁ PRO PENÍZE, SE SNADNO
PŘESLECHLY.**

V tomtéž roce se Wolfgang rozhodl, že už má Salzburgu dost. Leopold navrhl vyjet na další velké turné, ale k moci se dostal nový princ-arcibiskup, který neměl v úmyslu párečku vychytralých hudebníků dovolit, aby si cestovali po kontinentu na jeho útraty. Wolfgang požádal o propuštění ze služby a arcibiskup vyhodil otce i syna najednou. Leopold si řadou ponížených dopisů získal místo zpátky, ale bylo jasné, že časy turné se synem skončily.

Wolfgang se vydal hledat štěstí sám. Doprovázen matkou Mariou Annou (otec na tom trval) zamířil dvacetiletý bývalý dětský génius nejprve do Mannheimu v Německu, kde potkal kouzelnou sopranistku Aloysii Weberovou a zamiloval se. Roztouženého mladíka záhy zchladil drahý tatíček záplavou rozzlobených dopisů – má celou Evropu u nohou, a zahodí se s nějakou sopranistkou!

Otcovy výtky a vlastní nejistá finanční situace přinutily Wolfganga odjet s matkou do Paříže, ale tam moc velké nadšení nevyvolal a vydělal si ještě méně. Maria Anna si připadala v cizím městě izolovaná a onemocněla. Musela

ulehnout, ale odmítala se nechat vyšetřit francouzským lékařem. Zemřela 3. července 1778 a truchlící syn sbíral pět dní odvahu k tomu, aby tu zprávu poslal domů. Za několik týdnů Paříž opustil.

Jeho první zastávkou byl Mnichov, kde Aloysia Weberová získala místo v opeře. Mozart prosil nyní úspěšnou zpěvačku, aby se za něj provdala, ale ona odmítla. Mozart tedy sedl k prvnímu volnému klavíru a zaplavil ji následnou brilantní kompozicí: „Kdo mě nechce, ať mi políbí zadek.“

Když je řeč o zadnicích...

Wolfgang se vrátil do nenáviděného Salzburgu a strávil několik trudných měsíců pod otcovým dohledem. Potom ho povolali do Vídně, kde měl nyní arcibiskup sídlo. Mozart po šanci navštívit hlavní město přímo skočil – Vídeň nabízela v hudbě všechno to, co Salzburgu chybělo. Ale život v arcibiskupově rezidenci ho vystavil jen dlouhé řadě ponížení, musel kromě jiného jíst u stolu sloužících. „Aspoň mám tu čest sednout si dřív než kuchař!“ zlobil se. Pak se ovšem arcibiskup naplánoval vrátit do Salzburgu. Mozart neměl v nejmenším úmyslu se tam vracet také, a tak si vyžádal dovolenou, aby mohl zůstat ve Vídni. Rozzuřený arcibiskup vybuchl, nazval Mozarta vyžírku, krysou a ubohým bláznem.

Leopold psal jeden ohnivý dopis za druhým, jak se snažil nastolit zase mír, ale syn jeho snahy sám podkopával. Mozart se nakonec rozkmotřil se všemi svými příznivci u dvora a jeho poslední návštěva v arcibiskupském sídle vyvrcholila tím, že ho z domu doslova vykopli.

Weberova rodina – až na nyní již provdanou Aloysii – se naštěstí přestěhovala do Vídně a otevřela si tu penzion. Mozart se k nim rovnou nastěhoval – a znovu se zamiloval, tentokrát do Konstance, Aloysiny mladší sestry. Ignoroval otcovy hysterické výtky a na podzim 1782 se s ní oženil. Konstace téměř vzápětí otěhotněla a jejich první dítě, chlapec, se narodilo v roce 1783. Následovalo pět dalších těhotenství, ačkoli dětství přežili jen dva synové.

Mozart se snažil uživit jako skladatel na volné noze. Psal komorní hudbu a symfonie, ale soustředil se přitom zejména na operu (*Figarova svatba* měla premiéru v roce 1786, *Don Giovanni* v roce 1787 a *Così fan tutte* roku 1790). Dosáhl sice jistého úspěchu, ale zoufale neuměl nakládat s penězi a dělal dost sporná rozhodnutí, takže jeho rodina byla hluboce zadlužená. Po všech těhotenstvích byla navíc Konstace už dost nemocná a trávila dlouhé měsíce v drahých lázních.

Do smrti Leopolda Mozarta v roce 1787 se Wolfgangovi dospělejší vztah s otcem vybudovat nepodařilo. Leopold měl dojem, že jeho syn žije tak, jak se to veškeré jeho výchově vzpírá. V poslední vůli tedy zanechal všechno Nannerl, přestože malé rodinné bohatství vydělal kdysi dávno na turné právě Wolfgang.

Requiem pro velikána

Mraky se konečně zvedly v roce 1791. Mozart přestal truchlit po otci, Konstanci se vrátilo zdraví a rodina začala splácet dluhy. Jeho kariéra dosáhla vrcholu při premiéře *Kouzelné flétny*, ztělesnění lehké opery: je to melodramatické, zábavné a předvádí to umění muzikantů v plné kráse, včetně slavné árie „Královnynoci“.

Ale hlavní Mozartova kompozice z toho roku měla zvláštní a zlověstný původ. Jednou přišel k Mozartovi domů posel se žádostí o requiem. Posel odmítal prozradit identitu svého pána a trval na tom, že veškeré pokusy toto jméno odhalit jsou marné. Po letech si Konstace vzpomněla, že její manžel chtěl z tohoto díla udělat svůj „mistrovský kus a labutí píseň“. To se zdá nanejvýš nepravděpodobné – Mozartovi bylo tehdy teprve pětatřicet a nebyl důvod se domnívat, že před sebou nemá ještě celá desetiletí práce. Přesto onemocněl. V listopadu ulehl s otokem nohou a rukou a záchvatu zvracení (dnes se věří, že na vině byla revmatoidní horečka). Zemřel o necelé dva týdny později, 5. prosince 1791. I přes melodramatické historky o tom, jak bylo jeho tělo neobřadně pohozeno do anonymního hromadného hrobu, byl ve skutečnosti pohřben do hrobu pro jednoho, ovšem neoznačeného. Chybějící náhrobek nikoho neudivil, tehdy se všechna pohřební místa ve Vídni najímala na deset let, potom bylo místo přeoráno a připraveno pro nové obyvatele.

Requiem mezitím zůstávalo nedokončeno. Konstace, vdova se dvěma malými dětmi, zoufale potřebovala peníze, ale své finance srovnat nemohla, dokud a) nenechá dílo dokončit, a b) ho neprodá jako Mozartovo. Obrátila se na Franze Xavera Süssmayra, jednoho z Mozartových žáků, který použil dochované tóny a návrhy a práci dokončil. Konstace záhy dílo hotové i s falšovaným podpisem předala záhadnému poslovi.

A kdo byl oním anonymním zadavatelem? Ukázalo se, že toto tajemství nebylo ani tak zlověstné, jako spíš mrzké. Výstřední hrabě Franz von Walsagg měl ošklivý zvyk tajně si objednávat díla od velkých skladatelů a vydávat je následně za vlastní. Hodlal Mozartovo *Requiem* nabídnout jako

vlastní připomínku své nedávno zemřelé manželky. Místo toho se dílo stalo monumentem pro svého autora – muže, jehož génius byl tragicky zmařen tak záhy.

SLITOVÁNÍ

V roce 1638, krátce poté, co Gregorio Allegri složil své *Miserere*, vatikánské úřady rozhodly, že toto sborové dílo je příliš velkolepé, aby smělo být předváděno kdekoli jinde než v Sixtinské kapli. Jakýkoli hudebník, který tento zákaz porušil, mohl být exkomunikován.

To mladého Mozarta nezastavilo. Když jako dvanáctiletý přijel v roce 1770 s otcem do Říma, jedna z jeho prvních návštěv vedla do Sixtinské kaple, kde si vyslechl toto *Miserere*. Okamžitě spěchal do svého pokoje a zapsal skladbu tak, jak mu uvízla v paměti. Po druhé, kontrolní návštěvě v kapli přehrál *Miserere* papeži a ukázal mu svůj zápis. Papež byl naštěstí tímto kouskem víc okouzlen, než rozzloben.

FAKTA, NEBO FIKCE?

Dramatické zvraty osudu a v závěru tragický konec Mozartova života inspiroval mnoho autorů. Nejpůsobivější byla divadelní hra (1979) a posléze (1984) film *Amadeus*. Broadwayská produkce získala divadelnickou cenu Tony v roce 1981 za nejlepší hru, film si vydobyl v roce 1985 osm Cen Akademie, Oscarů, a to i pro nejlepšího herce, za nejlepší režii a za nejlepší film.

Nešťastným následkem bylo hodně zmatku mezi tím, co je skutečnost a co fikce. Hra nejnepřesněji vykreslila Antonia Salieriho. Nebyl to sice génius Mozartovy úrovně (takových bylo jen pár), ale byl to talentovaný skladatel, který zůstává dodnes respektovaný. S Mozartem zdaleka nebyli nepřátelé, navzájem se obdivovali, dokonce i spolupracovali na dnes ztracené kantátě. Řeči, že Salieri se podílel na Mozartově zavraždění, se objevily až o mnoho let později, zejména pak v devatenáctém století, kdy je šířili nacionalisté, kteří chtěli rakouského Mozarta glorifikovat tím, že italského Salieriho vykreslí jako zákeřného manipulativního zlořáda.

Amadea si užijte, ale pamatujte: je to *fikce*.

kterého Mozart ve vlně rocoka.

Mozartovou operou, která znamenala pro romantické devatenácté století nejvíce, byl *Don Giovanni*. Je to ta nejromantičtější z Mozartových oper, protože je nejtragičtější, nejvášnivější a nejvíce nadzemská či záhrobní (romantikové zvláště milovali scénu na hřbitově a závěrečné zjevení komtura). Je mnoho těch, kteří *Dona Giovanniho* považují za největší operu, jež byla kdy zkomponována. Overture nastoluje základní atmosféru. Pomocí několika zmenšených septakordů a stupnicových běhů v d moll Mozart vytváří intenzivní pocit úzkosti, hrůzy z nadcházející hororové scény. Před koncem opery se tyto stupnice znovu objeví, takže člověku vstávají vlasy hrůzou na hlavě. Je to obrovský efekt, dosažený tím nejjednodušším prostředkem. Není divu, že se těšil tak velké oblibě u romantiků. Opera má i své morální poselství a také to sentimentální romantikové zbožňovali, třebaže mnozí z nich pointu tak docela nepochopili. To, co činí z prostopášného, cynického, úpadkového a až poněkud nechutného *Dona Giovanniho* autentického hrdinu, a to hrdinu v moderním smyslu toho slova, je skutečnost, že je ochoten zemřít pro své principy. „Kaj se!“ volá zjevení komturovo. „Ne!“ odpovídá *Don Giovanni*. „Kaj se!!“, „Ne!!“ a tu se otvírají brány pekla. *Carmen* později byla z téhož rodu heroin. Ví, že *Don José* ji zabije, ale to pro ni není tak důležité jako to, že by se vzdala muži, jímž opovrhuje. Tak jako *Don Giovanni*, zemře za své principy.

Nebyla to jen opera, samozřejmě, ve které ztěžil Mozart své poselství. Byl to

DÍLO:

Opery (celkem 18)

- **Únos ze Serailu** (opera buffa) – německá; slabší libreto, ale skvělá hudba
- **Figarova svatba** – každou postavu výrazně charakterizuje (Figaro, Zuzana, Almoviva, Cherubín); podmanivá invence; kritika aristokracie; ve Vídni protichůdné reakce, v Praze úspěch (italsky)
- **Don Giovanni** – **opera oper, premiéra v Praze ve Stavovském divadle**, část psaná na Bertramce, pravé drama s místy tragickými i nevázaně veselými (láska, nenávisť, lhostejnost, vražda); potrestaný „prostopášník“, bezohledný až k nelidskosti, je vysoce dramatickou postavou; italská
- **Così fan tutte** (buffa); italská
- **La clemenza di Tito** (korunovační); italská
- **Kouzelná flétna** (pohádková) – láska k lidskému bratrství; zednářské symboly (libreto Emanuel Schikaneder); prostá lidská láska, touha po štěstí a lidské rovnosti; ryze národní německá (singspiel)

Vokální hudba

- **71 árií** (Bella mia fiamma, adio)
- **40 písní**
- **Mše; Requiem** – zádušní mše; objednáno člověkem, kterého Mozart neznal; Mozart zemřel během kompozice části Lacrimosa (dokončil jeho žák F. X. Süssmayr). Temné barvy, basetové rohy; podobnost s hudbou z DG, barokní prvky (fugované a polyfonní úseky) = znaky pozdního stylu. V Kyrie cituje Händelova Mesiáše (sbor č. 22) Tuba mirum (pozouny); Recordare (basetové rohy); Lacrimosa – chromatika; tónová řada d moll stoupá z hloubky – obraz člověka obtíženého hříchy, který vstává z hrobu k poslednímu soudu

Orchestrální tvorba

- (prolíná se všemi tvůrčími etapami; 49 symfonií) **Haffnerova (KV 385); Linecká (KV 425)** – pomalý úvod, chromatika; D dur „Pražská“ (KV 504) - bez menuetu, radost x nesnesitelná hmotná bída; mezi Figarem a DG; (bez menuetu je také Pařížská)
- **C dur „Jupiter“** – shrnuje symfonické mistrovství; nekonečná invence, vroucí zpěvnost, motivická i kontrapunktická práce; Mozartova „óda na radost“ (blíží se Beethovenovi); název získala později pro svůj jásavě vzletný charakter v C dur a svítivé barvy dechů (clariny); ve finale velmi složitá kontrapunktická práce
- **Serenády (15; Haffnerova; Malá noční hudba)**

Koncerty

- Vznikaly především z vlastní potřeby (klavírní i houslové)

- **24 klavírních koncertů** Kadence ke koncertům dochovány jen zčásti; jedinečné postavení – psal si je pro sebe;
- **Houslové koncerty (B, D, G, D, A)** – hýří bezstarostným muzikantstvím; vznikly ještě v Salzburku

Komorní hudba

- **Klavírní kvintet, klavírní kvartety, klavírní tria**
- **Houslové sonáty** – v prvních sonátách dominuje klavírní part, v pozdějších sonátách zrovnoprávnění (KV 424, 526)

Klavírní hudba

- Jeden z nejlepších klavíristů své doby; dával přednost kladívkovému klavíru před cembalem (cvičil na klavichordu a vozil jej s sebou)

Literatura:

Casini, C.: Amadeus. Život Mozartův. Academia, Praha 1995.

Mozart v dopisech (usp. F. Bartoš). SNKLHU, Praha 1956.

Weiss, D.: Mozart. Člověk a génius. Odeon, Praha 1977

http://hudobnik.wbl.sk/dejiny_hudby_-_skripta_-srpen_2010.pdf

s. 48 a dál